

TIP EĞİTİMİNDE ÖĞRENCİ KATILIMI: DERLEME

Kaan Mert GÜVEN* Levent ALTINTAŞ**

Öz: Bu derleme, tıp eğitiminde öğrenci katılımı kavramını ele almakta ve bu kavramın eğitim süreçleri üzerindeki etkilerini tartışmaktadır. Geleneksel anlamda öğretmen merkezli bir yaklaşımla yürütülen tıp eğitimi, günümüzde öğrenciyi merkeze alan ve öğrencinin kendi öğrenme sürecine daha aktif katılımını gerektiren bir yapıya evrilmiştir. Öğrenci katılımı, öğrencilerin sadece öğrenme süreçlerine değil, aynı zamanda müfredat geliştirme, bilimsel araştırmalar, yönetim ve topluma yönelik faaliyetler gibi birçok farklı alana katılımını ifade eden çok boyutlu bir kavramdır. Derlemede, öğrenci katılımının tanımı, teorik çerçeveleri, alanları ve öğrenci katılımını artırmaya yönelik stratejiler ele alınmaktadır. Derlemenin amacı, tıp eğitiminde öğrenci katılımının kapsamını ve önemini vurgulamak ve bu alanda yapılacak ileri çalışmalara katkı sağlamaktır.

Anahtar sözcükler: Öğrenci katılımı, dahil olma, ortaklık, tıp eğitimi

Student Participation in Medical Education: A Compilation

Abstract: This review addresses the concept of student engagement in medical education and discusses its impact on educational processes. Traditionally conducted with a teacher-centered approach, medical education has evolved into a structure that places the student at the center, requiring more active participation in their own learning. Student engagement is a multidimensional concept that involves not only participation in learning processes but also in areas such as curriculum development, scientific research, governance, and community-related activities. The review examines the definition of student engagement, its theoretical frameworks, areas of involvement, and strategies for enhancing engagement. The aim of this review is to highlight the scope and importance of student engagement in medical education and to contribute to future research in this field.

Key words: Student Engagement, involvement, partnership, medical education

Tıp Eğitiminde Öğrenci Katılımı: Derleme

“Bir tıp fakültesi düşünün ki öğrenciler günlük amfi derslerine katılıyor, hocalar derslerini anlatıyor ve derse katılan öğrencilerin bir kısmı dersi dinliyor. Öğrenciler derste değilken, laboratuvar dersleri ve klinik ortamda öğretim görüyor. Dizüstü bilgisayarlarındaki notlarından dönem sonu sınavlarına çalışıyorlar. Öğrencilerin müfredatla ilgili kararlara katılmaları için çok az fırsatları oluyor veya hiç olmuyor.

Başka bir fakültede ise öğrenciler amfi derslerinin yanında çeşitli öğrenen merkezli aktif öğrenme uygulamaları ile zenginleştirilmiş bir eğitim alıyor. Düzenli olarak müfredata ve fakülteye geri bildirim sağlıyor. Bu geri bildirimler sonucu öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda program geliştiriliyor. Öğrenciler ihtiyaçlarını tanıyıp kendileri simülasyon

merkezinde daha çok zamane geçiyor veya fakültenin sağladığı çevrim içi kaynaklardan faydalanıyor. Yine ihtiyaçları doğrultusunda dönem sonu sınavları için birbirlerine yardım ediyorlar.

Bu iki tıp fakültesinde de tıp eğitimi veriliyor. Ancak öğrencilerin edindiği deneyim ve öğrencilere sağlanan fırsatlar birbirinden çok daha farklı.”

Jeni Harden ve Ronald Harden’in “The Changing Role of Medical Student” adlı kitabından çevrilerek uyarlanmıştır.

Giriş

Geleneksel tıp eğitimi öğretmenlerin içeriği, yöntemi, ortamı, kısaca tüm eğitim programını belirlediği ve öğrencinin bilginin pasif alıcısı olduğu öğretmen merkezli bir eğitim süreci olarak kabul edilmektedir. Günümüzde tıp eğitimi öğrencinin bilgiyi

*Dr., Arş. Gör. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bil. Enst. Tıp Eğitimi A. D. (ORCID No: 0009-0005-8920-5081)

**Prof., Dr., Acıbadem Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı (ORCID: 0000-0002-4950-6956)

Geliş Tarihi / Received : 05.10.2024

Kabul Tarihi / Accepted : 25.12.2024

oluşturduğu, kendi öğrenme sürecinin sorumluluğunu üzerine aldığı, öğretmenin ise bu süreci izlediği ve kolaylaştırdığı öğrenen merkezli bir yaklaşıma evrilmiştir. Bir eğitim stratejisi olarak gerçekleşen bu değişim, zaman ilerledikçe öğrencinin aktif katılımını ve öğrenme sorumluluğunu arttıran, kısaca eğitimin her aşamasında aktif rol almasını sağlayan bir yapıya bürünmüştür (**R. M. Harden, Sowden, ve Dunn 1984; Spencer ve Jordan 1999; Mann 2011**).

Öğrenci katılımının önemi kalite güvencesi süreçlerinde de vurgulanmaktadır. Dünya Tıp Eğitimi Federasyonu (World Federation of Medical Education, WFME) eğitim yönetimi ve öğretim süreçlerine öğrenci katılımını temel akreditasyon standardı olarak belirlemiş, bu doğrultuda Tıp Eğitiminde Program Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (TEPDAD) de Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi (MÖTE) standartlarında öğrenci katılımına yer vermiştir (**WFME 2020; TEDPAD 2021**). Benzer şekilde, tıp eğitiminde iyi uygulamaları ödüllendiren bir girişim olan AMEE ASPIRE girişimi, öğrenci katılımını tıp eğitiminde mükemmeliyetin bir göstergesi olarak tanımlamış ve ödül vermektedir (**Ronald M Harden ve Roberts 2015**).

Her ne kadar öğrenci katılımının tıp eğitimi için önemli bir kavram olduğu konusunda tüm dünyada ortak bir görüş birliği olsa da bu kavramın çerçevesi, kapsamı ve uygulanması konusunda ortak bir görüş birliğine varılamamıştır. Ayrıca yüksek öğrenim literatüründe bu kavramın teorik yapısı ve çerçevesi ile ilgili birçok yayın olsa da tıp eğitimi literatüründe nispeten yeni ve keşfedilmeye açık bir alan olarak göze çarpmaktadır (**Kassab, El-Sayed, ve Hamdy 2022; Kassab, Taylor, ve Hamdy 2023**). Bu derlemede öğrenci katılımı kavramı irdelenecek, tıp eğitimi ile olan ilişkisi üzerinden örneklerle teorik çerçevesi, etkisi ve öğrenci katılımını arttırmak için uygulanabilecek stratejiler özetlenecektir. Bu derlemenin Türkçe tıp eğitimi literatürüne katkı sağlaması ve bu alanda yapılacak ileri çalışmaları desteklemesi hedeflenmektedir.

Öğrenci Katılımının Tanımı

Öğrenci katılımı, katılım ile ilgili her şeyi kapsayan geniş, şemsiye bir terimdir. (**Bryson 2014; Lowe ve Hakim 2020; Quaye, Harper, ve Pendakur 2020**). Önemi uzun yıllardır bilinmesine rağmen hala ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Yıllar içinde yapılan çalışmalar ile tanımı gelişmiştir. Astin öğrenci katılımını "öğrencinin akademik deneyime adanmış

fiziksel ve psikolojik enerji miktarı" olarak tanımlamıştır (**Astin 1999**). Kuh ise öğrencilerin sınıf içinde ve dışında eğitime uygun eylem ve faaliyetlere ayırdıkları zaman ve gayret ile kurumların öğrencileri bu faaliyetlere katılmalarını sağlamak için uyguladıkları yöntem ve geliştirdikleri süreçler olarak tanımlamıştır, öğrenci katılımının çok boyutlu yapısını, sadece sınıf içi aktivitelerle sınırlı olmadığını ve kurumların da katılımın bir parçası olduğunu vurgulamıştır (**Kuh 2009**).

Groccia da öğrenci katılımını "öğrencilerin akranları, fakülte üyeleri ve üniversite topluluğu ile etkileşimleri yoluyla bilişsel, davranışsal ve duygusal düzeylerde öğrenme, öğretme ve araştırma alanlarındaki akademik deneyimleri" şeklinde ifade etmiştir (**Groccia 2018**). Bu tanım öğrenci katılımının çeşitli boyutlarını ve etkileşim kurulan yapıları daha net ifade etmekte ve kavramı biraz daha somutlaştırmaktadır.

Bir diğer tanım da Wong ve Liem tarafından yapılmıştır. Onlara göre öğrenci katılımı "öğrencilerin öğrenme faaliyetleri sırasında kendilerini aktif hissetmelerini, çaba sarf etmelerini ve özümsemelerini sağlayan psikolojik faaliyet durumu ve öğrencilerin okul topluluğu ile bağlantı durumu" olarak tanımlanmaktadır (**Z. Y. Wong ve Liem 2022**). Bu tanımda öğrenci katılımının psikolojik tarafına vurgu yapılmış, öğrencilerin hisleri ve okul ile ilişkilenmelerinin önemi ön plana çıkarılmıştır.

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak Kassab ve arkadaşları tıp eğitimi için öğrenci katılımını şu şekilde tanımlamaktadır: "Öğrencilerin öğrenme, öğretme, araştırma, yönetim ve toplumsal faaliyetleri içeren akademik ve akademik olmayan deneyimlere zaman ve enerji yatırımı. Öğrenciler bilişsel, duyuşsal, davranışsal, eylemsel ve sosyo-kültürel boyutlarda dahil olabilir" (**Kassab, Taylor, ve Hamdy 2023**). Bu tanım öğrenci katılımının tüm boyutlarını ele almak adına yapılmıştır ve bütüncül bir tanım olduğu söylenebilir.

Tüm bu tanımlara baktığımızda öğrenci katılımı karmaşık bir meta-yapıdır (**Kassab, Taylor, ve Hamdy 2023**). Genel anlamda incelediğimizde, öğrenci katılımı öğrencinin harcadığı zaman ve enerji ile ilgilidir. Öğrencinin hissettikleri ve deneyimleri katılımın temelini oluşturur. Öğrenci katılımı bilişsel, duyuşsal, davranışsal, eylemsel ve sosyo-kültürel boyutlarda incelenebilir. Öğrencinin kurumla, eğitimcilerle

ve akranlarıyla kurduğu ilişki öğrenci katılımının bir öncülüdür ve katılımı etkiler. Öğrenci katılımı sadece öğrencinin öğrenmeye katılımı değil, öğretme, araştırma, yönetim ve toplumsal faaliyetlere katılımını da içerir.

Öğrenci katılımı teorik olarak farklı kavramsallaştırmalara ve çerçevelere sahiptir (**Kahu 2013; Healey, Flint, ve Harrington 2014; Kahu ve Nelson 2018; Trowler vd. 2022; Kassab, Taylor, ve Hamdy 2023**). Kassab ve arkadaşları 2023 yılında yaptıkları yayında çeşitli teorik çerçeveleri birleştirerek tıp eğitimine uygun kapsamlı bir çerçeve geliştirmiştir. Bu derlemede çerçevelerin detayına girmeden temel katılım alanlarının incelenecektir.

Öğrenci Katılımının Alanları: Öğrenmeye Katılım ve Ortaklık Yoluyla Katılım Öğrenmeye Katılım

Öğrenmeye katılım, öğrenci katılımı denilince akla ilk gelen alandır. Öğrenci katılımı kavramı öğrenen merkezli eğitim ile ilk ortaya çıktığında öğrencilerin öğrenmeye katılımı ile ilişkilendirilmekteydi. Bu doğrultuda öğrenci katılımı öğrencilerin öğrenme ile ilgili süreçlere ve kendi öğrenmelerine adadıkları enerji olarak tanımlanmıştır (**Astin 1999**).

Geleneksel anlamda öğrenmeyi kolaylaştırma işi eğiticidedir (**Crosby 2000**). Ancak tıp eğitiminde ve eğitim bilimlerinde yaşanan değişim bu sürecin öğrenci ile eğiticinin ortak yürütmesi gerektiğini göstermektedir (**J. Harden ve Harden 2024**). Öğrenme, öğrenciye yapılan bir şey değil, öğrencinin kendine yaptığı bir iştir. Öğrencinin yaşadığı deneyime ne kadar katıldığı, onu nasıl yorumladığı ve tepki verdiği ile doğrudan ilgilidir (**Ambrose 2010**). Bu nedenle öğrenmeye katılım, öğrencinin akademik başarısını doğrudan etkileyen bir alandır.

Öğrenmeye katılımın teorik altyapısında özyönetimli öğrenme (self-directed learning) ve öz yönlendirilmeli öğrenme (self-regulated learning) vardır. Öğrenen merkezli eğitim uygulamaları öğrenmeye katılımı arttırmaktadır (**Kassab, Taylor, ve Hamdy 2023; J. Harden ve Harden 2024**). Tıp eğitiminde yaygın olarak kullanılan "Probleme Dayalı Öğrenme" ve "Takıma Dayalı Öğrenme" öğrenen merkezli eğitim uygulaması olarak örnek verilebilir.

Ortaklık Yoluyla Katılım

Ortaklık "tüm katılımcıların müfredat veya pedagojik kavramsallaştırma, karar verme, uygulama, araştırma veya analize aynı şekilde olmasa da eşit

şekilde katkıda bulunma fırsatına sahip olduğu iş birliğine dayalı, karşılıklı bir süreç" olarak tanımlanabilir (**Cook-Sather, Bovill, ve Felten 2014**). Bu tanım üzerinden baktığımızda öğrenciler, akranları, fakülte üyeleri, ve fakülte yönetimi ile bir ortaklık içindedir.

Ortaklık yoluyla katılım 4 ana başlıkta incelenir: Eğitim programının geliştirilmesinde ve uygulanmasında ortaklık, bilimsel araştırmalarda ortaklık, eğitim yönetimi (yönetişim) ve kalite güvencesi süreçlerinde ortaklık ve topluma yönelik faaliyetlerde ortaklık (**Healey, Flint, ve Harrington 2014; ASPIRE 2023**).

Eğitim Programının Geliştirilmesinde ve Uygulanmasında Ortaklık

Eğitim programının geliştirilmesinde ve uygulanmasında ortaklık, öğrenci katılımının güçlü bir alt alanıdır. Öğrenciler eğitici olarak, program geliştirici olarak veya öğrenmenin değerlendirilmesinde değerlendirici olarak katılım sağlayabilirler (**Kassab, Taylor, ve Hamdy 2023**).

Program geliştirilmesine katılım bir ortak yaratma (co-creation) sürecidir. Farklı paydaşların dahil olduğu program geliştirme faaliyetleri geliştirilen programın kalitesini arttırmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin katılımı da programın kalitesini artırır (**Könings vd. 2021**). Ayrıca ortak yaratma sürecinde öğrenci katılımı öğretimin kalitesine ve fakülte üyelerinin profesyonel gelişimlerine olumlu etki etmektedir. (**Cook-Sather, Bovill, ve Felten 2014**).

Öğrencilerin eğitici rolü olarak programın uygulanmasına katılması bir diğer öğrenci katılımı örneğidir. Öğrenciler akran eğitimi uygulamalarında akran eğitici veya programda akran mentörü olabilir. Araştırmalar akran eğitimlerinde hem eğiticinin hem de öğrencinin akademik performansında artış göstermiştir (**Iwata vd. 2014; Brierley, Ellis, ve Reid 2022**).

Öğrenciler akran değerlendirici olarak da programa ortaklık yoluyla katılım sağlayabilmektedir. Öğrencilerin öğrenmenin değerlendirilmesi sürecine katılması öğrenci katılımını, akademik performansı, ölçme değerlendirme için ilgi ve motivasyonu arttırmaktadır (**Cook-Sather, Bovill, ve Felten 2014**).

Bilimsel Araştırmalarda Ortaklık

Bilimsel araştırmalarda öğrenci katılımı konusu oldukça önemlidir. Bu bağlamda, öğrencilerin

araştırmalara katılımının yalnızca bireysel gelişimlerine katkı sağlamakla kalmayıp, akademik kariyer hedeflerine ulaşma ihtimallerini de artırdığı bilinmektedir. Mezuniyet öncesi araştırmalara dahil olan öğrenciler, mezuniyetten sonra daha fazla yayın yapma eğiliminde olurlar ve akademik pozisyonlara başvuruda avantaj sağlarlar. Örneğin, Solomon ve arkadaşlarının (2003) araştırması, bu katılımın uzun vadeli akademik başarı üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir (**Solomon vd. 2003**). Benzer şekilde, Reinders, Kropmans ve Cohen-Schotanus (2005), öğrencilerin araştırma gruplarına katılımının akademik ilgiyi artırdığını ve bu öğrencilerin akademik kariyer olasılıklarının yükseldiğini belirtmektedir (**Reinders, Kropmans, ve Cohen-Schotanus 2005**).

Öğrenciler, fakülte üyeleri ile araştırma yapmanın yanı sıra kendi öğrenci çalışma gruplarını oluşturarak da bilimsel araştırmalara katılabilirler. Bu çalışma grupları, öğrencilere bağımsız araştırma becerileri kazandırmanın yanı sıra, bilimsel yöntem ve etik ilkeleri öğrenmelerine de katkıda bulunur. Öğrencilerin bu tür bilimsel araştırmalara katılımı, akademik topluluğa erken bir aşamada dahil olma fırsatı sunar ve onların bilimsel katkı yapma becerilerini geliştirir.

Eğitim Yönetimi (Yönetişim) ve Kalite Güvencesi Süreçlerinde Ortaklık

Öğrencilerin eğitim yönetimi ve kalite güvencesi süreçlerine katılımı, öğrenci katılımının daha gelişmiş ve olgun bir biçimi olarak değerlendirilmektedir (**Naylor vd. 2021**). Ancak, ekonomik ve kültürel faktörler bu katılımın kurumlar arasında farklılık göstermesine neden olmakta ve birçok kurumda öğrencilerin yönetimdeki etkisi yeterince gelişmemiş durumdadır (**Green 2019**). Öğrencilerin bu süreçlere dahil edilmesinin gerekçeleri, demokratik değerleri korumaktan, öğrenci sesinin kalite iyileştirme süreçlerindeki etkisini tanımayaya kadar çeşitli nedenler barındırmaktadır. Bazı kurumlar için ise bu katılım, yalnızca akreditasyon sistemlerinin gerekliliklerini yerine getirmek amacıyla yapılmaktadır (**Naylor vd. 2021**). Öğrencilerin eğitim yönetimi ve kalite güvencesi süreçlerine dahil edilmesi, onların akademik ve sosyal becerilerini geliştirirken aynı zamanda profesyonellik, liderlik ve kişisel gelişim gibi önemli yetkinlikler kazanmalarını sağlar (**Meeuwissen vd. 2019**). Bu süreçlere katılan öğrenciler, analitik düşünme, tartışma yürütme, savunuculuk yapma ve etkili iletişim gibi beceriler de kazanırlar (**Meeuwissen vd. 2019**). Ancak, tıp eğitiminde öğrencilerin okul yönetimi

ve kalite güvencesi süreçlerindeki rolü üzerine yapılan çalışmalar henüz gelişme aşamasındadır. Buna rağmen, öğrencilerin bu alanlarda daha aktif bir şekilde yer almasının uzun vadeli olumlu sonuçlar doğurduğu görülmektedir (**Kassab, Taylor, ve Hamdy 2023**).

Topluma yönelik faaliyetlerde ortaklık

Öğrencilerin topluma yönelik faaliyetlere katılımı hem öğrenciler hem de toplum için karşılıklı fayda sağlayan bir deneyimdir. Öğrenciler, bu tür faaliyetler sayesinde toplumsal sorunlara daha duyarlı hale gelirken aynı zamanda mesleki ve kişisel becerilerini geliştirirler (**Talib vd. 2017**). Toplumla ortaklık içinde gerçekleştirilen faaliyetler, genellikle öğrenci inisiyatifiyle düzenlenen ve toplum yararına hizmet etmeyi amaçlayan projeler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu faaliyetler, öğrencilerin topluma hizmet etmeyi öğrenirken aynı zamanda pratik becerilerini geliştirdikleri bir alan sunar.

Topluma yönelik öğrenci katılımına örnek olarak, toplum hizmeti seçmeli dersleri almak, öğrenci tarafından işletilen sağlık kliniklerinde gönüllü çalışmak, topluma temel yaşam desteği eğitimi veya afet müdahale eğitimi gibi eğitim faaliyetleri düzenlemek, atölyeler ve halka açık sunumlar yapmak gibi aktiviteler verilebilir (**Shannon 2019**). Bu tür faaliyetler, okul projeleri veya öğrenciler tarafından bağımsız olarak organize edilen girişimler aracılığıyla başlatılabilir. Genellikle bu gönüllü girişimlerin hedef toplulukları, sağlık hizmetlerine erişimi kısıtlı veya dezavantajlı olan kesimlerdir (**Batra vd. 2009; Sin vd. 2019**).

Topluma yönelik faaliyetlerde yer alan öğrenciler, iletişim becerileri, ekip çalışması, profesyonellik, empati ve liderlik gibi önemli beceriler kazanmaktadır (**Haidar, Erickson, ve Champagne-Langabeer 2020; Nauhria vd. 2021**). Gönüllü hizmetler, aynı zamanda öğrencilerin toplumsal sorumluluk bilincini güçlendirir ve mezun olduktan sonra da toplum hizmetine olan bağlılıklarını artırır (**Jones vd. 2014**).

Uzun süreli toplumsal hizmet öğrenme projelerine katılan öğrenciler, dezavantajlı ve marjinalleştirilmiş topluluklara karşı daha olumlu tutumlar geliştirmekte ve sağlık ile sosyal belirleyiciler arasındaki ilişkiyi daha iyi kavrayabilmektedirler (**Arbalos vd. 2021**). Bu da onların, sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyan topluluklara daha etkili bir şekilde hizmet sunmalarını sağlamaktadır.

Öğrenci Katılımının Etkileri

Öğrenci katılımı üzerine yapılan araştırmalar, katılımın akademik performans ve kişisel gelişim üzerindeki etkilerine dair çeşitli sonuçlar ortaya koymuştur. Özellikle tıp eğitiminde öğrenciler arasında yapılan çalışmalar, katılımın akademik başarı ile olan ilişkisine dair karışık bulgular göstermiştir. Bazı çalışmalar, bilişsel katılım ile bilgi temelli sınavlardaki başarı arasında pozitif bir ilişki olduğunu öne sürmektedir (**V. Wong vd. 2015; Rotgans vd. 2018; Bhat ve Gupta 2019; Reinke 2019; Hadie vd. 2021**). Benzer şekilde, davranışsal katılımın, özellikle sınıf aktivitelerine katılımın akademik başarı üzerinde olumlu etkileri olduğu gözlemlenmiştir (**Dewar vd. 2021; Grant vd. 2021**).

Bununla birlikte, çok boyutlu katılım ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, bazı durumlarda pozitif (**Mohamed Mohamed Bayoumy ve Alsayed 2021**) bazen ise anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur (**Hopper ve Brake 2018; Hopper ve Kaiser 2018; Pickering ve Swinerton 2019**). Bu bulgular, öğrenci katılımının her zaman doğrudan akademik başarıya yansımadığını ancak diğer önemli faktörler üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Öğrenci katılımı, aynı zamanda öğrencilerin zihinsel sağlığını ve psikolojik iyi oluşlarını geliştirmekte, genel yaşam memnuniyetini artırmaktadır (**Steele ve Fullagar 2009; Lewis vd. 2011**) flow. Katılımın öğretmen motivasyonunu da olumlu yönde etkilediği ve öğretim sürecine olumlu katkılar sunduğu görülmektedir (**Frenzel vd. 2009**).

Buna ek olarak, öğrenci katılımı, öğrencilerin eğitim süreçlerine bağlılıklarını artırmakta ve tükenmişlikten kaynaklanan olumsuz etkileri azaltarak öğrenci devamlılığını güçlendirmektedir (**Abreu Alves vd. 2022**). Ayrıca, katılım, kişisel gelişim ve yaşam boyu öğrenme becerilerinin geliştirilmesine de önemli katkılar sağlamaktadır (**Fredricks, Blumenfeld, ve Paris 2004; Trowler 2010**).

Bu bulgular, öğrenci katılımının sadece akademik performansla sınırlı kalmayıp, kişisel gelişim, zihinsel sağlık ve profesyonel başarı gibi birçok alanda önemli etkileri olduğunu göstermektedir.

Öğrenci Katılımı Nasıl Geliştirilebilir?

Öğrenci katılımı ile ilgili yayınlar kendi tanımladıkları ve inceledikleri noktadan öğrenci katılımının geliştirilmesine dair öneriler sunmaktadır. Kassab ve arkadaşları yazdıkları AMEE Guide'da tıp eğitiminde öğrenci katılımını geliştirmek için önerileri derlemiştir.

Bu öneriler aşağıdaki gibi listelenebilir (**Kassab, Taylor, ve Hamdy 2023**):

- Fakülte/Okul kültürünün benimsenmesini ve geliştirilmesini teşvik etmek
- Psikolojik güvenlik kültürünün oluşturulmasını ve geliştirilmesini teşvik etmek
- Ortaklık yoluyla öğrenci katılımı kültürü oluşturmak ve geliştirmek
- Aktif ve iş birliğine dayalı öğrenmeyi desteklemek
- Teknoloji destekli öğrenme ortam ve olanaklarını geliştirmek

Fakülte/Okul Kültürünün Benimsenmesini ve Geliştirilmesini Teşvik Etmek

Öğrencilerin fakültenin/okulun bir parçası olduklarını hissetmeleri için kurumların, onlara sıcak ve destekleyici bir ortam sunması gerekmektedir. Öğrencilerin, okul yaşamlarına dahil olma hissini, okula kabul edildikleri ilk günden itibaren geliştirmeleri sağlanmalıdır. Bu kültürü teşvik etmenin yolları arasında; öğrencilerin öğrenme biçimlerinin farklılık gösterdiğini kabul etmek ve onları kapsayıcı bir şekilde sürece dahil etmek (**Bryson 2014; Ashwin ve McVitty 2015**), yeni öğrencilerin okul topluluğuna entegre edilmesini sağlamak için öğrenci gruplarına ve kurumsal gruplara katılımını teşvik etmek (**Milburn-Shaw ve Walker 2017**), oryantasyon ve akran destek programları uygulamak, ve dezavantajlı gruplardan gelen öğrencilere maddi destek sağlamak yer alabilir (**Hu 2010**).

Psikolojik Güvenlik Kültürünün Oluşturulmasını ve Geliştirilmesini Teşvik Etmek

Psikolojik güvenlik hissine sahip öğrenciler, öğrenme görevlerine odaklanabilir ve kendilerini başkalarına bir yeterlilik imajı sergilemek zorunda hissetmezler (**Tsuei vd. 2019**). Bu güvenlik kültürünü oluşturmak için okullar; öğrencilerin kendilerini ifade etmelerini teşvik etmeli, öğrenciler ile öğretim üyeleri arasında kolay iletişim kanalları oluşturmalı ve öğretim üyeleri öğrencileri dinleyerek onlara saygı ve güvenle yaklaşmalıdır (**Könings vd. 2021**). Ayrıca, öğrenci özerkliğini ve yaratıcılığını teşvik eden, öğrencilerin güvenli bir ortamda gelişim göstermesine olanak tanıyan bir öğrenme çevresi sağlanmalıdır. Öğrenci değerlendirmeleri ise kişisel gelişim odaklı olmalı, sadece notlandırmaya dayanmamalıdır (**Tsuei vd. 2019**).

Ortaklık Yoluyla Öğrenci Katılımı Kültürü Oluşturmak ve Geliştirmek

Öğrencilerin bir ortak olarak katılımını destekleyen bir kültür oluşturmak, okul liderlerinin, öğretim üyelerinin ve öğrencilerin kolektif bir çaba göstermesini gerektirir. Bu ortaklıklar, eğitim sürecine öğrenci katılımını artıran uzun vadeli bir süreçtir. Başarılı bir ortaklık modeli oluşturmak için katılım çerçevesi tüm paydaşlar tarafından ortak bir şekilde geliştirilmelidir. Bu çerçeve, okulun stratejik planı ile uyumlu hale getirilmeli ve hem öğrenciler hem de fakülte üyeleri için kapasite geliştirme fırsatları sağlanmalıdır (**Peters vd. 2019**).

Ayrıca, ortaklık süreci, öğrenciler ile öğretim üyeleri arasında açık ve karşılıklı bir tartışmayla başlamalı; sürecin amacı, beklenen sonuçlar, kapsam, zaman çizelgesi ve ilişkilerin temel değerleri açıkça belirlenmelidir. Psikolojik güvenlik ortamının devamlılığı sağlanmalı, öğretim üyeleri öğrenciler için ulaşılabilir olmalı ve öğrencileri kendilerini ifade etmeye teşvik etmelidir (**Könings vd. 2021**). Bu süreçte, öğrenci katılımı değer görmeli ve katkıları takdir edilmelidir.

Aktif ve İş Birliğine Dayalı Öğrenmeyi Desteklemek
Aktif öğrenme yöntemlerinin kullanılması, öğrencilerin motivasyonunu artıran bir yaklaşımdır. Probleme dayalı öğrenme (**O'Malley vd. 2003; Mustafa K. Alimoglu vd. 2014**), takıma dayalı öğrenme (**Kelly vd. 2005; Mustafa Kemal Alimoglu, Yardım, ve Uysal 2017**), vaka tabanlı öğrenme ve ters-yüz sınıf uygulamaları gibi yöntemler, tıp eğitiminde öğrenci katılımını artırmak için yaygın olarak kullanılan pedagojik yöntemlerdir. Ayrıca, iş birliğine dayalı öğrenme, öğrenciler arasında sosyal bağlar kurmayı ve aidiyet hissini güçlendirmeyi sağlar (**Mustafa K. Alimoglu vd. 2014; Riddle ve Gier 2019**).

Teknoloji Destekli Öğrenme Ortam ve Olanaklarını Geliştirmek

Teknolojinin öğrenme süreçlerinde etkin bir şekilde kullanılması, öğrenci katılımını artırmanın bir diğer yoludur. Sanal hasta simülasyonları (**McCoy vd. 2016; Berman ve Artino 2018**) sosyal medya kullanımı (**Saperstein vd. 2015; Bhat ve Gupta 2019**) ve dijital oyunlar (**Janssen vd. 2015**) gibi teknoloji temelli öğrenme yöntemleri, öğrencilere daha esnek ve erişilebilir öğrenme fırsatları sunmaktadır. Ayrıca, sanal gerçeklik ve 360° video kullanımı da tıp eğitimi alanında öğrenci katılımını destekleyen önemli yenilikler arasındadır (**Harrington vd. 2018; Chan vd. 2021**).

Tartışma

Öğrenci katılımı, tıp eğitimi literatüründe uzun süredir üzerinde tartışılan bir kavram olmasına rağmen, bu katılımın nasıl sağlanacağı, ne tür bir çerçeveye oturtulacağı ve hangi yollarla geliştirileceği konularında hala bazı belirsizlikler ve çok farklı uygulamalar mevcuttur. Ancak şurası açıktır ki, öğrenci katılımı eğitimin merkezinde yer almalıdır; çünkü öğrenciler olmadan eğitim, anlamını kaybeder. Trowler'ın (**2010**) da belirttiği gibi, öğrenci katılımı, sadece bilgi edinmekle sınırlı kalmayan, öğrenci deneyimlerinin zenginleşmesini ve bireysel gelişimi destekleyen çok boyutlu bir kavramdır. (**Trowler 2010**) Kassab'ın (**2023**) önerdiği çerçevede öğrenci katılımı daha da bütüncül bir şekilde ele alınmakta; öğrenme, araştırma, yönetim ve topluma hizmet gibi çeşitli alanlarda katılımın önemi vurgulanmaktadır (**Kassab, Taylor, ve Hamdy 2023**).

Literatürde de görüldüğü üzere, öğrenci katılımının öğrenme sürecinde aktif olması, yalnızca akademik başarıyı artırmakla kalmaz, aynı zamanda öğrencilerin iyi oluş halini ve genel yaşam memnuniyetini de olumlu etkiler. Bunun yanında, aktif öğrenme yöntemleri ve teknoloji destekli öğrenme, öğrenci katılımını güçlendiren araçlar olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle probleme dayalı öğrenme ve takıma dayalı öğrenme gibi öğrenci merkezli yaklaşımlar, öğrencilere teorik bilgiyi pratiğe dökme ve analitik düşünme becerilerini geliştirme fırsatı sunar.

Öğrenci katılımının yönetim ve kalite güvencesi süreçlerindeki yeri ise, bu kavramın daha olgun bir biçimi olarak değerlendirilebilir (**Naylor vd. 2021**) Öğrencilerin yönetime katılmaları, yalnızca kurumların demokratik değerlerini desteklemekle kalmaz, aynı zamanda öğrencilerin analitik düşünme, liderlik ve savunuculuk gibi becerilerini geliştirmelerine olanak tanır. Öğrencilerin topluma yönelik faaliyetlere katılımı ise, onların sadece eğitim ortamında değil, aynı zamanda toplumda da bir fark yaratmalarını sağlar. Böylece öğrenciler, bireysel başarılarının ötesine geçerek, daha geniş bir toplumsal sorumluluk bilinci geliştirirler. Tıp eğitimi, sadece akademik bilgi birikimi değil, aynı zamanda empati, liderlik, topluma hizmet gibi yetkinlikler gerektiren bir alan olduğundan, öğrenci katılımının bu çok boyutlu yapısı, tıp eğitiminin kalitesini ve etkisini doğrudan artıran bir etkidir.

Sonuç

Bu derleme, öğrenci katılımının tıp eğitimindeki önemini vurgulamakta ve öğrenci katılımının yalnızca akademik başarıyı değil, kişisel ve profesyonel gelişimi de destekleyen çok boyutlu bir kavram olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin öğrenme, yönetim, araştırma ve topluma hizmet alanlarında aktif katılım göstermelerinin hem bireysel hem de kurumsal düzeyde önemli kazanımlar sunacağına dair kanıtlar ortadadır.

Sonuç olarak, öğrenci katılımının geliştirilmesi ve desteklenmesi, tıp eğitimi süreçlerini daha kapsayıcı, demokratik ve etkili bir hale getirirken, geleceğin sağlık profesyonellerini de daha donanımlı ve topluma duyarlı bireyler olarak yetiştirilmesine de önemli katkı sağlayacaktır. Tıp eğitimi programları, öğrenci katılımıyla güçlendiğinde, geleceğin hekimleri sadece teknik becerilerle değil, hali hazırda kabul görmüş ve eğitim programlarında yer bulmaya başlamış olan liderlik ve toplumsal duyarlılık gibi değerlerle de istenen düzeyde donatılmış olacaklardır.

Kaynaklar

Abreu Alves, Sara, Jorge SINVAL, Lia Lucas Neto, João Marôco, António Gonçalves Ferreira, ve Pedro Oliveira. 2022. "Burnout and Dropout Intention in Medical Students: The Protective Role of Academic Engagement". *BMC Medical Education* 22 (1): 83. <https://doi.org/10.1186/s12909-021-03094-9>.

Alimoglu, Mustafa K., Didar B. Sarac, Derya Alparslan, Ayşe A. Karakas, ve Levent Altıntaş. 2014. "An Observation Tool for Instructor and Student Behaviors to Measure In-Class Learner Engagement: A Validation Study". *Medical Education Online* 19 (1): 24037. <https://doi.org/10.3402/meo.v19.24037>.

Alimoglu, Mustafa Kemal, Selda Yardım, ve Hilmi Uysal. 2017. "The Effectiveness of TBL with Real Patients in Neurology Education in Terms of Knowledge Retention, in-Class Engagement, and Learner Reactions". *Advances in Physiology Education* 41 (1): 38-43. <https://doi.org/10.1152/advan.00130.2016>.

Ambrose, Susan A. 2010. *How Learning Works: Seven Research-Based Principles for Smart Teaching*. The Jossey-Bass Higher and Adult Education Series. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Arebalos, Monica Rose, Faun Lee Botor, Edward Simanton, ve Jennifer Young. 2021. "Required Longitudinal Service-Learning and Its Effects on Medical Students' Attitudes Toward the Underserved". *Medical Science Educator* 31 (5): 1639-43. <https://doi.org/10.1007/s40670-021-01350-7>.

Ashwin, Paul, ve Debbie McVitty. 2015. "The Meanings of Student Engagement: Implications for Policies and Practices". *Çinde The European Higher Education Area*, editör Adrian Curaj, Liviu Matei, Remus Pricopie, Jamil Salmi, ve Peter Scott, 343-59. Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-20877-0_23.

Aspire, Ameer. 2023. "Aspire Student Engagement Criteria And Guidelines For Submitters". <https://amee.org/wp-content/uploads/2023/10/Student-Engagement.pdf>.

Astin, Alexander W. 1999. "Student involvement: A developmental theory for higher education." *Journal of College Student Development* 40 (5): 518-29.

Batra, Priya, Judy Sara Chertok, Carl Erik Fisher, Marc William Manseau, Victoria Nicole Manuelli, ve James Spears. 2009. "The Columbia-Harlem Homeless Medical Partner-

ship: A New Model for Learning in the Service of Those in Medical Need". *Journal of Urban Health* 86 (5): 781-90. <https://doi.org/10.1007/s11524-009-9386-z>.

Berman, Norman B., ve Anthony R. Artino. 2018. "Development and Initial Validation of an Online Engagement Metric Using Virtual Patients". *BMC Medical Education* 18 (1): 213. <https://doi.org/10.1186/s12909-018-1322-z>.

Bhat, Ishfaq Hussain, ve Shilpi Gupta. 2019. "Mediating Effect of Student Engagement on Social Network Sites and Academic Performance of Medical Students". *International Journal of Sociology and Social Policy* 39 (9/10): 899-910. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-05-2019-0093>.

Brierley, Clarissa, Leila Ellis, ve Emily Roisin Reid. 2022. "Peer-assisted Learning in Medical Education: A Systematic Review and Meta-analysis". *Medical Education* 56 (4): 365-73. <https://doi.org/10.1111/medu.14672>.

Bryson, Colin, ed. 2014. *Understanding and Developing Student Engagement*. 0 bs. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315813691>.

Chan, Vivian, Nathaniel D Larson, David A Moody, David G Moyer, ve Neeral L Shah. 2021. "Impact of 360° vs 2D Videos on Engagement in Anatomy Education". *Cureus*, Nisan. <https://doi.org/10.7759/cureus.14260>.

Cook-Sather, Alison, Catherine Bovill, ve Peter Felten. 2014. *Engaging Students as Partners in Learning and Teaching: A Guide for Faculty*. Hoboken: Jossey-Bass, a Wiley Brand.

Crosby, R.M. Harden, Joy. 2000. "AMEE Guide No 20: The Good Teacher Is More than a Lecturer - the Twelve Roles of the Teacher". *Medical Teacher* 22 (4): 334-47. <https://doi.org/10.1080/014215900409429>.

Dewar, Avril, David Hope, Alan Jaap, ve Helen Cameron. 2021. "Predicting Failure before It Happens: A 5-Year, 1042 Participant Prospective Study". *Medical Teacher* 43 (9): 1039-43. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2021.1908526>.

Fredricks, Jennifer A, Phyllis C Blumenfeld, ve Alison H Paris. 2004. "School Engagement: Potential of the Concept, State of the Evidence". *Review of Educational Research* 74 (1): 59-109. <https://doi.org/10.3102/00346543074001059>.

Frenzel, Anne C., Thomas Goetz, Oliver Lüdtke, Reinhard Pekrun, ve Rosemary E. Sutton. 2009. "Emotional Transmission in the Classroom: Exploring the Relationship between Teacher and Student Enjoyment." *Journal of Educational Psychology* 101 (3): 705-16. <https://doi.org/10.1037/a0014695>.

Grant, Larrilyn L., Michael J. Opperman, Brennan Schiller, Jonathan Chastain, Jennelle Durnett Richardson, Christine Eckel, ve Martin H. Plawewski. 2021. "Medical Student Engagement in a Virtual Learning Environment Positively Correlates with Course Performance and Satisfaction in Psychiatry". *Medical Science Educator* 31 (3): 1133-40. <https://doi.org/10.1007/s40670-021-01287-x>.

Green, Wendy. 2019. "Engaging 'Students as Partners' in Global Learning: Some Possibilities and Provocations". *Journal of Studies in International Education* 23 (1): 10-29. <https://doi.org/10.1177/1028315318814266>.

Groccia, James E. 2018. "What Is Student Engagement?" *New Directions for Teaching and Learning* 2018 (154): 11-20. <https://doi.org/10.1002/tl.20287>.

Hadie, Siti Nurma Hanım, Vina Phei Sean Tan, Norsuhana Omar, Nik Aloesnisa Nik Mohd Alwi, Hooi Lian Lim, ve Ku Ishak Ku Marsilla. 2021. "COVID-19 Disruptions in Health Professional Education: Use of Cognitive Load Theory on Students' Comprehension, Cognitive Load, Engagement, and Motivation". *Frontiers in Medicine* 8 (Ekim):739238. <https://doi.org/10.3389/fmed.2021.739238>.

Haidar, Amier, Samuel Erickson, ve Tiffany Champagne-Langabeer. 2020. "Medical Students' Participation in Longitudinal Community Service During Preclinical Years: A Qualitative Study on Experiences and Perceived Outcomes". *Journal of Medical Education and Curricular Development* 7 (Temmuz):238212052093661. <https://doi.org/10.1177/2382120520936610>.

- Harden, Jeni, ve Ronald M. Harden.** 2024. *The Changing Role of Medical Students*. London: Elsevier.
- Harden, R. M., Susette Sowden, ve W. R. Dunn.** 1984. "Educational Strategies in Curriculum Development: The SPICES Model". *Medical Education* 18 (4): 284-97. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2923.1984.tb01024.x>.
- Harden, Ronald M, ve Trudie E Roberts.** 2015. "ASPIRE: International Recognition of Excellence in Medical Education". *The Lancet* 385 (9964): 230. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(15\)60058-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(15)60058-7).
- Harrington, Cuan M., Dara O. Kavanagh, Gemma Wright Ballester, Athena Wright Ballester, Patrick Dicker, Oscar Traynor, Arnold Hill, ve Sean Tierney.** 2018. "360° Operative Videos: A Randomised Cross-Over Study Evaluating Attentiveness and Information Retention". *Journal of Surgical Education* 75 (4): 993-1000. <https://doi.org/10.1016/j.jsurg.2017.10.010>.
- Healey, Mick, Abbi Flint, ve Kathy Harrington.** 2014. *Engagement through partnership: students as partners in learning and teaching in higher education*.
- Hopper, Mari K., ve Daniela A. Brake.** 2018. "Student Engagement and Higher Order Skill Proficiency: A Comparison of Traditional Didactic and Renewed Integrated Active Learning Curricula". *Advances in Physiology Education* 42 (4): 685-92. <https://doi.org/10.1152/advan.00149.2018>.
- Hopper, Mari K., ve Alexis N. Kaiser.** 2018. "Engagement and Higher Order Skill Proficiency of Students Completing a Medical Physiology Course in Three Diverse Learning Environments". *Advances in Physiology Education* 42 (3): 429-38. <https://doi.org/10.1152/advan.00128.2017>.
- Hu, Shouping.** 2010. "Scholarship Awards, College Choice, and Student Engagement in College Activities: A Study of High-Achieving Low-Income Students of Color". *Journal of College Student Development* 51 (2): 150-61. <https://doi.org/10.1353/csd.0.0121>.
- Iwata, Kazuya, Daniel S Furmedge, Alison Sturrock, ve Deborah Gill.** 2014. "Do Peer-Tutors Perform Better in Examinations? An Analysis of Medical School Final Examination Results". *Medical Education* 48 (7): 698-704. <https://doi.org/10.1111/medu.12475>.
- Janssen, Anna, Tim Shaw, Peter Goodyear, B. Price Kerfoot, ve Deborah Bryce.** 2015. "A Little Healthy Competition: Using Mixed Methods to Pilot a Team-Based Digital Game for Boosting Medical Student Engagement with Anatomy and Histology Content". *BMC Medical Education* 15 (1): 173. <https://doi.org/10.1186/s12909-015-0455-6>.
- Jones, Kohar, Laura M. Blinkhorn, Sarah-Anne Schumann, ve Shalini T. Reddy.** 2014. "Promoting Sustainable Community Service in the 4th Year of Medical School: A Longitudinal Service-Learning Elective". *Teaching and Learning in Medicine* 26 (3): 296-303. <https://doi.org/10.1080/10401334.2014.911698>.
- Kahu, Ella R.** 2013. "Framing Student Engagement in Higher Education". *Studies in Higher Education* 38 (5): 758-73. <https://doi.org/10.1080/03075079.2011.598505>.
- Kahu, Ella R., ve Karen Nelson.** 2018. "Student Engagement in the Educational Interface: Understanding the Mechanisms of Student Success". *Higher Education Research & Development* 37 (1): 58-71. <https://doi.org/10.1080/07294360.2017.1344197>.
- Kassab, Salah Eldin, Walid El-Sayed, ve Hossam Hamdy.** 2022. "Student Engagement in Undergraduate Medical Education: A Scoping Review". *Medical Education* 56 (7): 703-15. <https://doi.org/10.1111/medu.14799>.
- Kassab, Salah Eldin, David Taylor, ve Hossam Hamdy.** 2023. "Student Engagement in Health Professions Education: AMEE Guide No. 152". *Medical Teacher* 45 (9): 949-65. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2022.2137018>.
- Kelly, P. Adam, Paul Haidet, Virginia Schneider, Nancy Searle, Charles L. Seidel, ve Boyd F. Richards.** 2005. "A Comparison of In-Class Learner Engagement Across Lecture, Problem-Based Learning, and Team Learning Using the STROBE Classroom Observation Tool". *Teaching and Learning in Medicine* 17 (2): 112-18. https://doi.org/10.1207/s15328015tlm1702_4.
- Könings, Karen D., Serge Mordang, Frank Smeenk, Laurents Stassen, ve Subha Ramani.** 2021. "Learner Involvement in the Co-Creation of Teaching and Learning: AMEE Guide No. 138". *Medical Teacher* 43 (8): 924-36. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2020.1838464>.
- Kuh, GD.** 2009. *The national survey of student engagement: Conceptual and empirical foundations. Using NSSSE in Institutional Research, Gonyea and Kuh*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Lewis, Ashley D., E. Scott Huebner, Patrick S. Malone, ve Robert F. Valois.** 2011. "Life Satisfaction and Student Engagement in Adolescents". *Journal of Youth and Adolescence* 40 (3): 249-62. <https://doi.org/10.1007/s10964-010-9517-6>.
- Lowe, Tom, ve Yassein El Hakim, ed.** 2020. *A Handbook for Student Engagement in Higher Education: Theory into Practice*. 1. bs. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429023033>.
- Mann, Karen V.** 2011. "Theoretical Perspectives in Medical Education: Past Experience and Future Possibilities: Pedagogy: Past and Future". *Medical Education* 45 (1): 60-68. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2923.2010.03757.x>.
- McCoy, Lise, Robin K. Pettit, Joy H. Lewis, J. Aaron Allgood, Curt Bay, ve Frederic N. Schwartz.** 2016. "Evaluating Medical Student Engagement during Virtual Patient Simulations: A Sequential, Mixed Methods Study". *BMC Medical Education* 16 (1): 20. <https://doi.org/10.1186/s12909-016-0530-7>.
- Meeuwissen, Stephanie N. E., Annemarie Spruijt, Jeroen W. Van Veen, ve Anton F. P. M. De Goeij.** 2019. "Student Participation in Governance of Medical and Veterinary Education: Experiences and Perspectives of Student Representatives and Program Directors". *Advances in Health Sciences Education* 24 (4): 665-90. <https://doi.org/10.1007/s10459-019-09890-9>.
- Milburn-Shaw, Heather, ve David Walker.** 2017. "The Politics of Student Engagement". *Politics* 37 (1): 52-66. <https://doi.org/10.1177/0263395715626157>.
- Mohamed Mohamed Bayoumy, Hala, ve Sharifa Alsayed.** 2021. "Investigating Relationship of Perceived Learning Engagement, Motivation, and Academic Performance Among Nursing Students: A Multisite Study". *Advances in Medical Education and Practice* Volume 12 (Nisan):351-69. <https://doi.org/10.2147/AMEP.S272745>.
- Nauhria, Samal, Shreya Nauhria, Irene Derksen, Amitabha Basu, ve Gabor Xantus.** 2021. "The Impact of Community Service Experience on the Undergraduate Students' Learning Curve and Subsequent Changes of the Curriculum- A Quality Improvement Project at a Caribbean Medical University". *Frontiers in Education* 6 (Eylül). <https://doi.org/10.3389/fe-duc.2021.709411>.
- Naylor, Ryan, Mollie Dollinger, Marian Mahat, ve Mohsin Khawaja.** 2021. "Students as Customers versus as Active Agents: Conceptualising the Student Role in Governance and Quality Assurance". *Higher Education Research & Development* 40 (5): 1026-39. <https://doi.org/10.1080/07294360.2020.1792850>.
- O'Malley, Kimberly J., Betty Jeanne Moran, Paul Haidet, Charles L. Seidel, Virginia Schneider, Robert O. Morgan, P. Adam Kelly, ve Boyd Richards.** 2003. "Validation Of An Observation Instrument For Measuring Student Engagement In Health Professions Settings". *Evaluation & the Health Professions* 26 (1): 86-103. <https://doi.org/10.1177/0163278702250093>.
- Peters, Harm, Marko Zdravkovic, Manuel João Costa, Antonio Celenza, Kulsoom Ghias, Debra Klamen, Liz Mossop, vd.** 2019. "Twelve Tips for Enhancing Student Engagement". *Medical Teacher* 41 (6): 632-37. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2018.1459530>.
- Pickering, James D., ve Bronwen J. Swinnerton.** 2019. "Exploring the Dimensions of Medical Student Engagement with Technology-Enhanced Learning Resources and Assessing the Impact on Assessment Outcomes". *Anatomical Sciences Education* 12 (2): 117-28. <https://doi.org/10.1002/ase.1810>.
- Quaye, Stephen John, Shaun R. Harper, ve Sumun L. Pen-**

- dakur, ed.** 2020. *Student Engagement in Higher Education: Theoretical Perspectives and Practical Approaches for Diverse Populations. Third edition.* New York, NY: Routledge.
- Reinders, Jan J, Thomas J B Kropmans, ve Janke Cohen-Schotanus.** 2005. "Extracurricular Research Experience of Medical Students and Their Scientific Output after Graduation". *Medical Education* 39 (2): 237-237. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2929.2004.02078.x>.
- Reinke, Nicole B.** 2019. "Promoting Student Engagement and Academic Achievement in First-Year Anatomy and Physiology Courses". *Advances in Physiology Education* 43 (4): 443-50. <https://doi.org/10.1152/advan.00205.2018>.
- Riddle, Emily, ve Emily Gier.** 2019. "Flipped Classroom Improves Student Engagement, Student Performance, and Sense of Community in a Nutritional Sciences Course (P07-007-19)". *Current Developments in Nutrition* 3 (Haziran):nzz032.P07-007-19. <https://doi.org/10.1093/cdn/nzz032.P07-007-19>.
- Rotgans, Jerome I., Henk G. Schmidt, Preman Rajalingam, Joey Wong Ying Hao, Claire Ann Canning, Michael A. Ferenczi, ve Naomi Low-Beer.** 2018. "How Cognitive Engagement Fluctuates during a Team-Based Learning Session and How It Predicts Academic Achievement". *Advances in Health Sciences Education* 23 (2): 339-51. <https://doi.org/10.1007/s10459-017-9801-2>.
- Saperstein, Adam K., Christy J. W. Ledford, Jessica Servey, Lauren A. Cafferty, Stacey H. McClintick, ve Ethan Bernstein.** 2015. "Microblog Use and Student Engagement in the Large-Classroom Setting". *Family Medicine* 47 (3): 204-9.
- Shannon, Crystal.** 2019. "Improving Student Engagement in Community Disaster Preparedness". *Nurse Educator* 44 (6): 304-7. <https://doi.org/10.1097/NNE.0000000000000645>.
- Sin, Dye, Tct Chew, T. K. Chia, J. S. Ser, A. Sayampanathan, ve Gch Koh.** 2019. "Evaluation of Constructing Care Collaboration - Nurturing Empathy and Peer-to-Peer Learning in Medical Students Who Participate in Voluntary Structured Service Learning Programmes for Migrant Workers". *BMC Medical Education* 19 (1): 304. <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1740-6>.
- Solomon, Solomon S., Stephen C. Tom, James Pichert, David Wasserman, ve Alvin C. Powers.** 2003. "Impact of Medical Student Research in the Development of Physician-Scientists". *Journal of Investigative Medicine* 51 (3): 149-56. <https://doi.org/10.1136/jim-51-03-17>.
- Spencer, J. A, ve R. K Jordan.** 1999. "Learner Centred Approaches in Medical Education". *BMJ* 318 (7193): 1280-83. <https://doi.org/10.1136/bmj.318.7193.1280>.
- Steele, John P., ve Clive J. Fullagar.** 2009. "Facilitators and Outcomes of Student Engagement in a College Setting". *The Journal of Psychology* 143 (1): 5-27. <https://doi.org/10.3200/JRLP.143.1.5-27>.
- Talib, Zohray, Björg Pálsdóttir, Marion Briggs, Amy Clithero, Nadia Cobb, Brahma Putra Marjadi, Robyn Preston, ve Sara Willems.** 2017. "Defining Community-Engaged Health Professional Education: A Step Toward Building the Evidence". *NAM Perspectives* 7 (Ocak). <https://doi.org/10.31478/201701a>.
- TEPDAD.** 2021. "Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Ulusal Standartları". Tıp Eğitiminde Program Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği. <https://tepdad.org.tr/wp-content/uploads/2024/02/MOTE-2021-STANDARTLARI.pdf>.
- Trowler, Vicki.** 2010. "Student Engagement Literature Review".
- Trowler, Vicki, Robert L. Allan, Jaroslaw Bryk, ve Rukhsana R. Din.** 2022. "Pathways to Student Engagement: Beyond Triggers and Mechanisms at the Engagement Interface". *Higher Education* 84 (4): 761-77. <https://doi.org/10.1007/s10734-021-00798-1>.
- Tsuei, Sian Hsiang-Te, Dongho Lee, Charles Ho, Glenn Regehr, ve Laura Nimmon.** 2019. "Exploring the Construct of Psychological Safety in Medical Education". *Academic Medicine* 94 (11S): S28-35. <https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000002897>.
- WFME.** 2020. "Basic Medical Education, WFME Global Standards for Quality Improvement". <https://wfme.org/wp-content/uploads/2022/03/WFME-BME-Standards-2020.pdf>.
- Wong, Vincent, Ariella J. Smith, Nicholas J. Hawkins, Rakesh K. Kumar, Noel Young, Merribel Kyaw, ve Gary M. Velan.** 2015. "Adaptive Tutorials Versus Web-Based Resources in Radiology: A Mixed Methods Comparison of Efficacy and Student Engagement". *Academic Radiology* 22 (10): 1299-1307. <https://doi.org/10.1016/j.acra.2015.07.002>.
- Wong, Zi Yang, ve Gregory Arief D. Liem.** 2022. "Student Engagement: Current State of the Construct, Conceptual Refinement, and Future Research Directions". *Educational Psychology Review* 34 (1): 107-38. <https://doi.org/10.1007/s10648-021-09628-3>.